

Bygherrerapport

VKH 7024 Lilholtgård III

**Gauerslund Sogn, Holmans Herred, Vejle Amt, stednr. 17.05.01
KUAS J.Nr.: 2003-2122-1531**

Udgravningsleder: Peter C.M. Deichmann på vegne af Vejle Museum

Fig.1: Miniaturelekar fra 1.årh. e.Kr fundet i en af jernalderlandsbyens brønde.

Indholdsfortegnelse

Abstract	side 2
Indledning	side 2
Topografi	side 2-3
Fortidsmindelandskabet	side 3
Udgravningsmetode	side 3-4
Udgravningens resultater	side 4-6
Fremtidige undersøgelser	side 6
Dataliste	side 7
Bilag/oversigtsplaner	

Abstract

En arkæologisk undersøgelse af en omfattende ældre romersk jernalder bebyggelse (omkring 1. årh. e.Kr.) heriblandt et individuelt indhegnet gårdsanlæg i flere faser. Bebyggelsen bestod af langhuse typisk mellem 10-20 meter i længden og 5 meter i bredden samt mindre udhuse/staklader. Husene havde overvejende kun tagbærende og indgangsstolper bevaret. Herudover var der en betydelig mængde lertagnings/affaldsgruber ligeledes fra samme periode. Bebyggelsen kendetegnes generelt ved udelukkende at indeholde fund og konstruktioner fra ældre romersk jernalder.

Indledning

Undersøgelsen er foretaget i forbindelse med Børkop Kommunes udstykning til boliger ved Lilholtgård, lokalplan Nr. 1.44. Forud for undersøgelsen var der på lokaliteten foretaget en omfattende prøvegravning i løbet af vinteren 2006/2007. Prøvegravningen omfattede også sagsnumrene VKH 7021 mod sydøst og VKH 7042 mod nordøst. I lokalplanområdet vestligste del blev 7 større og mindre udgravningsfelter udskilt til nærmere undersøgelse, på grund af den meget høje koncentration af forhistoriske anlæg, heriblandt tydelige huskonstruktioner, som primært ud fra keramikken dateres til ældre romersk jernalder. Sammenlagt dækkede udgravningsfelterne 14.763 kvadratmeter fordelt således:

Felt 3A: 677 m²

Felt 3B: 215 m²

Felt 3C: 82 m²

Felt 3D: 2330 m²

Felt 3E: 1136 m²

Felt 3F: 7351 m²

Felt 3G: 2972 m²

Udgravningen blev foretaget i perioden mellem 7/5-28/9 2007, dog blev der indenfor denne periode også udgravet på lokaliteten VKH 7042. Undertegnede var den daglige udgravningsleder og stud.mag. Jonas Schmith og stud.mag. Niels Bugge som studentermedhjælpere. Herudover deltog amatørarkæolog Bent M. Jeppesen med jævne mellemrum i arbejdet og var en stor hjælp med udgravning af gruber.

Muldafrømning af udgravningsfeltet samt efterfølgende tildækning blev foretaget af en stor, bæltedrevet gravemaskine fra entreprenørfirmaet Davidsen Partnere A/S.

Feltarbejdet blev til tider vanskeliggjort af den temmelig våde sommer og sensommer blandt andet på grund af den overvejende lerede undergrund der gav nogle problemer med vand og mudder uden at det dog forsinkede arbejdet i væsentlig grad.

Topografi

Landskabet i det berørte område lå ved undersøgelsestidspunktet hen som dyrket mark på nær de områder der allerede var frigivet til byggemodning heraf primært anlæggelse af vej og kloak. Samtlige 7 udgravningsfelter ligger på relativ flad mark, den sydligste del af felt 3G dog lidt nede af det let skrånende terræn der afgrænser de udgravede områder i syd. Et levende hegn afgrænser området mod vest.

Der blev ikke konstateret nogen moderne afgravninger eller andre større forstyrrelser af undergrunden på lokaliteten, der var dog tegn på mindre opfyldninger af muld i den naturlige lavning umiddelbart syd for felt 3G.

Undergrunden er overvejende ret leret, enkelte mindre områder er med lidt mere sandet undergrundsler.

Fortidsmindelandskabet

Umiddelbart nord for området på den nordlige side af Lilholtvej er der tidligere registreret en urnegravplads fra yngre bronzealder og aktivitetsspor fra førromersk jernalder (sb.nr. 60).

Herudover er der i løbet af foråret og sommeren 2007 udgravet en mindre førromersk bebyggelse mod nordøst (VKH 7042) der dateres til omkring 500-300 f.Kr. samt en betydelig bebyggelse fra yngre romersk jernalder / ældre germansk jernalder (VKH 7021 Lilholtgård II) ca. 200-400 e.Kr.

Udgravningsmetode

Forud for undersøgelsen blev udgravningsfelterne 3A, 3D, 3E, 3F og 3G afsat med præcisions GPS udstyr mens de resterende felter 3B og 3C blev afsat ved hjælp af 50 meters målebånd ud fra allerede indmålte punkter.

Muldlaget afgravedes ned til undergrunden med en stor, bæltedrevet gravemaskine med en 2 meter bred skovl.

De afgravede områder og de deri fundne spor efter nedgravninger, recente såvel som forhistoriske, blev indmålt i felten ved hjælp af Trimble GPS. Hvor det ansås for relevant blev de nedgravede anlæg undersøgt, typisk ved at foretage et tværsnit af anlægget med spade og graveske. Dels for at se nedgravningen i profil, dels for at indsamle eventuelle daterende fund. Fokus blev lagt på de anlæg der enten var en del af komplekse anlæg, såsom huse, eller anlæg der kunne sættes i forbindelse med bebyggelsen såsom mulige brønde og lertagnings/affaldshuller. Der blev optaget keramik og trækul fra adskillige anlæg, blandt andet med henblik på datering. Grundet den betydelige fundmængde blev en del af keramikmaterialet, udelukkende ukarakteristiske karsideskår, kasseret efter endt registrering.

På grund af det fremskredne bygge- og anlægsarbejde der fandt sted på lokaliteten samtidig med undersøgelsen, blev det flere gange nødvendigt at færdigundersøge specifikke områder for at forhindre at det arkæologiske arbejde forsinkede byggemodningen. Med undtagelse af disse områder som blev udgravet først, er følgende gennemgang af udgravningsmetoden for de enkelte felter listet i den rækkefølge felterne overordnet set blev undersøgt.

Udgravningsmetode felt 3G: Samtlige tagbærende stolper i samtlige langhuse og staklader blev snittet og tegnet i felten, i målestok 1:10. Adskillige blev ligeledes efterfølgende tømt. Samtlige sikre og potentielle indgangsstolper i forbindelse med langhusene blev snittet, tegnet og efterfølgende tømt. Udvalgte hegnsstolper blev snittet og tegnet. Samtlige sikre eller potentielle indgangsstolper i hegnet blev snittet, tegnet og tømt.

Samtlige potentielle brønde blev snittet, tegnet og enkelte ligeledes tømt. Størsteparten af lertagnings/affaldsgruberne blev undersøgt i større eller mindre grad, rangerende fra totaludgravning til delvis undersøgelse.

Et repræsentativt udvalg af anlæg blev fotodokumenteret i felten med digitalkamera, overvejende i tværsnit men nogle både i plan og tværsnit.

Udgravningsmetode felt 3F, 3D, 3E: Samtlige sikre og potentielle langhuse og udhuse/staklader helt eller delvist udgravet. Som regel er enten hver eller hver anden tagbærende stolpe snittet, tegnet og ofte også tømt. Samtlige sikre og potentielle indgangsstolper i forbindelse med langhusene blev snittet, tegnet og efterfølgende tømt. Samtlige potentielle brønde blev helt eller delvist undersøgt, et udvalg af lertagnings/affaldsgruber er ligeledes snittet og enkelte efterfølgende tømt. Et repræsentativt udvalg af anlæg blev fotodokumenteret i felten med digitalkamera, overvejende i tværsnit men nogle både i plan og tværsnit.

Udgravningsmetode felt 3A: Samtlige tagbærende stolper i samtlige langhuse og staklader blev snittet og tegnet i felten, i målestok 1:10. Adskillige blev ligeledes efterfølgende tømt. Samtlige sikre og potentielle indgangsstolper i forbindelse med langhusene blev snittet, tegnet og efterfølgende tømt. Et repræsentativt udvalg af anlæg blev fotodokumenteret i felten med digitalkamera, overvejende i tværsnit men nogle både i plan og tværsnit.

Udgravningsmetode felt 3B: Den fremkomne grube blev snittet, tegnet i målestok 1:10, fotodokumenteret med digitalkamera og efterfølgende omhyggeligt tømt grundet mængden af slagge i fundmaterialet. Det fremkomne hus blev delvist udgravet og tværsnittene tegnet i målestok 1:10.

Udgravningsmetode felt 3C: Udvalgte stolper blev snittet og dybden blev målt og noteret på den pågældende plantegning.

Udgravningens resultater

Ved udgravningen fremkom omkring 60 langhuse og 25 mindre staklader/udhuse. Huskonstruktionerne var hovedsagligt bevaret ved de tagbærende stolper, flere langhuse havde ligeledes bevarede indgangsstolper, typisk placeret midt i husets langside. Der blev kun påvist vægforløb i enkelte tilfælde og her var der kun tale om dele af vægforløb.

Foreløbigt tolkes lokaliteten som en ældre romersk jernalder bebyggelse, bestående af flere gårdsanlæg. Hver af disse typisk bestående af et eller flere langhuse ofte med tilhørende udhuse/staklader. Flere steder er der tydeligt tale om flere byggefaser på samme sted, specielt i den sydlige halvdel af bebyggelsen, dvs. felt 3F og 3G. En mere tilbunds gående gennemgang af materialet vil i højere grad kunne afklare hvilke huse og gårdsanlæg der har været samtidige og, så vidt det er muligt uden klare hegnsforløb, også omfanget af de enkelte gårdsanlæg. I et enkelt tilfælde (felt 3G) er der dog et velbevaret hegnsforløb omkring et gårdsanlæg der indhegner et område på lidt over 1300 kvadratmeter.

Det fundne genstandsmateriale og hustyperne er meget klart og entydigt stammende fra ældre romersk jernalder, omkring 1 århundrede e.Kr. og de forskellige byggefaser er således umiddelbart efterfølgende hinanden.

Omkring og imellem langhusene havde man foretaget flere nedgravninger, højst sandsynligt blandt andet for at hente ler til keramik og lerklining af vægge, disse nedgravninger blev siden hen fyldt op igen af jord fra bebyggelsen, jord der dermed indeholdt bopladsaffald såsom lerkarskår, stenredskaber og trækul.

I felt 3G blev der konstateret to mulige brønde, hvor der i øvrigt i den ene af dem blev fundet et meget lille miniaturelerkar, omtrent på størrelse med et snapseglass (se fig.1). Denne type lerkar findes ellers typisk som husofre i forbindelse med langhusene.

Af mere bemærkelsesværdige fund kan nævnes en betydelig mængde hele eller fragmenterede kværnsten af granit, heriblandt specielt ét eksemplar fundet i en lertagnings/affaldsgrube der sandsynligvis er en såkaldt drejekværn imodsætning til resten som er skubbekværne. Brugen af drejekværne er ellers hidtil noget der menes indført i Danmark væsentligt senere, nemlig i yngre romersk jernalder. Dette fund placerer altså en drejekværn i en sikker fundsammenhæng et århundrede tidligere. Den pågældende kværnsten var også bemærkelsesværdig idet man på et tidspunkt har lavet den om til en mortersten, med et dybt hul i midten.

To andre usædvanlige fund kom fra to forskellige huse. I en tagbærende stolpe til et mindre langhus i den nordvestlige del af felt 3G blev der fundet en, for perioden, relativt stor jernkniv, i alt ca. 22 cm lang, dog kun med en delvist bevaret angel.

Fig.2: Jernkniven efter konservering.

Jernknive er ikke noget usædvanligt fund fra ældre romersk jernalder men kommer som regel fra gravfund og er således ret usædvanligt at finde i forbindelse med bebyggelserne. Der kan meget vel være tale om en form for husoffer i forbindelse med opførelsen af huset, i en tid hvor jern var et

relativt kostbart råstof der kunne genbruges, virker det mindre sandsynligt at der skulle være tale om en tabt eller kasseret kniv der er havnet i stolpehullet ved et tilfælde.

I et langhus lidt nord herfor, i felt 3F, blev der ligeledes fundet et husoffer. I en af indgangsstolperne til et langhus havde man forsigtigt lagt et lille lerkar ned indeholdende små muslingeskaller og et enkelt sneglehus fra en havsnegl. Disse er efterfølgende sendt til Zoologisk Museum i København til nærmere undersøgelse.

Den største overraskelse kom ved gravningen af en af de mange gruber hvori der blev fundet en lille glasperle sammen med det øvrige bopladsaffald. Der er tale om en meget lille, grønlig og let gennemsigtig perle, der sandsynligvis stammer fra provinsialromerske værksteder langs Rhinen. Perler af denne type er den mest udbredte i Nord- og Østjylland i ældre romertid med over 60 kendte eksemplarer, men kendes primært fra gravfund.

Fig.3: Glasperlen efter konservering.

Glasperler var noget af et statussymbol og blev typisk båret af lidt mere velstående kvinder, samlet i halskæder og ikke sjældent også sammen med ravperler. Hvordan dette eksemplar er havnet sammen med bopladsaffaldet i en grube er et åbent spørgsmål men er måske en af de få perler man ikke har kunnet finde igen efter en perlekæde var sprunget.

Fremtidige undersøgelser

Bebyggelsessporene i udgravningsfelterne samt resultaterne af den forudgående prøvegravning tyder på at bebyggelsen er velafgrænset for så vidt det gælder området indenfor det pågældende lokalplanområde. Det er dog tydeligt, at dele af bebyggelsen fortsætter på nabomarken på den anden side af det levende hegn der afgrænser området i vest, idet bebyggelsen flere steder går helt op til

hegnet og enkelte steder kan ses at fortsætte ind under det. Også ud fra topografien er det oplagt at bebyggelsen fortsætter mod vest. Indenfor lokalplanområdet regnes lokaliteten for at være færdigundersøgt.

Dataliste

Sagen er journaliseret på Vejle Museum som VKH 7024 Lilholtgård III, Gauerlund Sogn. Alle oldsager og original dokumentation opbevares på Vejle Museum

Vejle Museum
10/10 2007

Peter C.M. Deichmann